

Csiszárik-Kocsir Ágnes–Garai-Fodor Mónika

Miért fontos a pénzügyi ismeretek oktatása a Z generáció véleménye alapján?

Why is Financial Education Important? Results Based on the Opinion of Generation Z

Összefoglalás

A pénzügyi kultúra és a pénzügyi műveltség fogalma napjaink népszerű kutatási témája. Számos elemzés foglalkozik azzal, hol áll és javult-e a válság után közel tíz évvel a különböző országok lakosságának pénzügyi kultúrája. Napjainkban már nincs olyan ország, mely ne tett volna lépéseket a pénzügyi ismeretek fejlesztése, bővítése terén, azonban ezek a lépések zömmel késve indultak el. A pénzügyi kultúra mérésével sok szervezet foglalkozik nemzeti és nemzetközi szinten. A vizsgálatok eredményei már számos esetben felhívták a figyelmet a hiányosságokra, a fejlesztés szükségességére, melynek elsődleges szereplői az oktatási intézmények alap-, közép- és felső szinten egyaránt. De vajon a diákok tudják-e a pénzügyi kultúra fejlesztésének célját, ismerik-e annak fontosságát? A tanulmány célja, hogy feltárja a felsőoktatásba belépő Z generációs hallgatók véleményét a pénzügyi kultúra, a pénzügyi ismeretek fejlesztéséről, a fő motivációkat és célokat annak érdekében, hogy a jövő nemzedéke már célirányosabban felkészülhessen a jövő kihívásaira és elvárásaira.

Journal of Economic Literature (JEL) kódok: I22, G41, G01

Kulcsszavak: pénzügyi kultúra, pénzügyi műveltség, Z generáció, pénzügyi tudatosság

DR. HABIL. CSISZÁRIK-KOCSIR ÁGNES, egyetemi docens, Óbudai Egyetem, Keleti Károly Gazdasági Kar (kocsir.agnes@kgk.uni-obuda.hu), DR. GARAI-FODOR MÓNIKA egyetemi docens, Óbudai Egyetem, Keleti Károly Gazdasági Kar (fodor.monika@kgk.uni-obuda.hu)

Summary

Nowadays, financial culture and financial knowledge are popular research fields. There are numerous analyses of the current state of the financial knowledge roughly ten years after the crisis. Today there are hardly any countries that have not taken steps to improve financial knowledge, but these steps were mostly late. Financial culture has been measured by a large number of organizations at national and international levels. The results highlight the problems, the need for improvement and the roles of schools at primary, secondary and higher levels. But the main question is if students are aware of the purpose of improving financial culture and whether they recognize its importance. The purpose of the study is to explore the views of students of Generation Z, just entering higher education, on the improvement of financial culture, financial literacy and its main reasons and goals, so that future generations can better prepare for future challenges and expectations.

Journal of Economic Literature (JEL) kódok: I22, G41, G01

Keywords: financial culture, financial education, Generation Z, financial awareness

BEVEZETÉS

A pénzügyi tudás fejlesztésének szükségességessége már a válság kitörése előtt is ismeretes volt, de kiemelt hangsúlyt csak a krízis látványos következményei után kapott. A globalizálódó, pénzügyek által vezérelt világban már-már alapképességnek számít a pénzügyi műveltség, lassan úgy tekintünk rá, mint alapkompétencia. Azonban ezt a kompetenciát kialakítani, fejleszteni és javítani kell. E feladatban kiemelt szerepe van az oktatási rendszernek, ahogy erre már meg is történtek a törekvések hazánkban is. A pénzügyi ismeretek oktatásának fontosságáról azonban megoszlanak a vélemények. Vannak, akik üdvözlik és támogatják azt, vannak, akik a hibákat és a hiányosságokat keresik inkább. Azt azonban le kell szögezni, hogy a pénzügyi kultúra fejlesztésének fontossága vitathatatlan. Jelen tanulmányban arra keressük a választ, hogy hogyan vélekednek a kérdésről azok a fiatalok, akik a felsőoktatási tanulmányaik kezdetén vannak, aszerint csoportosítva a véleményeket, hogy a válaszadók hol laknak, mennyire önállóak a létfenntartás tekintetében.

SZAKIRODALMI ÁTTEKINTÉS

A pénzügyi kultúra, pénzügyi műveltség, pénzügyi tudatosság napjainkban egyre többször és nagyobb hangsúllyal szereplő fogalmak. Az emberiség kultúrája számos tényezőtől áll össze: benne rejlenek a hagyományok, a múlt, de a különféle gazdasági és fogyasztói elemek is. A pénzügyi kultúra és tudás fejlesztése és javítása kulcskérdés a jövő szempontjából. Az egyének, akik magukénak tudják a pénzügyi kultúra elemeit, azaz pénzügyileg műveltek, vállalkozóként, menedzserként javítani képesek a

gazdasági kultúrát, fogyasztóként pedig képesek lesznek tudatosabb, megfontoltabb döntéseket hozni a jövőben.

A pénzügyi kultúra fejlesztése nem új keletű dolog. Már az ezredforduló előtt is akadtak kezdeményezések arra nézve, hogyan lehet a pénzügyi ismeretanyagot széles körben terjeszteni, átadni. Ezek a törekvések akkor még csupán a pénzügyi információ átadására szorítkoztak, és főként a fejlett pénzügyi rendszerekkel, bankrendszerekkel rendelkező angolszász országok foglalkoztak ezzel (Béres–Huzdik, 2012). Az eltelt évek során az akkor bemutatott pénzügyi termékek olyan mértékben transzformálódtak, hogy az akkori tudással már nem lehet megérteni azokat. Ezért kiemelten fontos a stabil pénzügyi alaptudás, amely fejleszthető, javítható, és egy használható, modern kornak megfelelő információtömeg építhető rá.

A gazdasági válság után közel tíz évvel egyre fontosabbá, mintegy az életünk részévé vált a pénzügy, a pénz és a hozzá kapcsolódó ismeretanyag birtoklása. A 2008-as válság előtti banki és hitelezési gyakorlat éppen ezt cáfolta meg, azt sugallta, hogy a kereslet klasszikus definíciójával ellentétben elég csak a hajlandóság a fogyasztásra, hiszen a képességet majd hozzáteszi a bank. Ez a gyakorlat éppen azt használta ki, hogy az emberek pénzügyileg tájékozatlanok voltak, nem voltak birtokában a megfelelő döntések meghozatalához szükséges pénzügyi tudásnak. A pénzügyi kultúra és műveltség margójára kíváncsiak azok az etikai és erkölcsi kérdések, vagy inkább az etikai és erkölcsi elvek teljes mértékű megtagadása, melyek miatt lehetővé vált az egyébként szegényes pénzügyi kultúrával bíró aktorok kihasználása (Csiszárík-Kocsir, 2016).

A válság és az azt követő események felhívták a figyelmet azokra a hiányosságokra, amelyek a pénzügyi ismeretekhez kapcsolódnak (Klapper–Lusardi–Panos, 2012). A válságot megelőző általános jólét, a korlátlan likviditás miatt bizonyos korosztályok úgy szocializálódtak, hogy nem tanultak meg bánni a pénzzel, nem tanulták meg beosztani, hiszen mindenhol az az üzenet érkezett, hogy a hiányzó likviditás hitelekkel, akár többel is pótolható. Johnson és Sherraden már a válság előtt felhívta a figyelmet arra, hogy célszerű lenne a fiatalabb nemzedéket is bevonni a pénzügyi folyamatok előkészületébe az oktatott tárgyak pénzügyi irányba való bővítésével, vagy akár a családi pénzügyi döntések meghozatalába való bevonással (Johnson–Sherraden, 2007). A felelőtlenül felvett hitelek, az előrehozott, meggondolatlan fogyasztás akár közvetve, akár közvetlenül, de kapcsolatba hozható a pénzügyi műveltség, a pénzügyi kultúra hiányával.

A pénzügyi kultúra vizsgálata napjainkban egyre divatosabb fogalom, számos cikk, kutatás, szakdolgozat és diplomamunka foglalkozik a témával, azonban konkrét lépések kevésbé történtek a fejlesztés irányába. Minden nagyobb bank a CSR-tevékenysége részeként említi a pénzügyi kultúra fejlesztését, de érezhető eredmények még nem igazán láthatóak (Lentner–Szegedi–Tatay, 2015).

A pénzügyi kultúra fogalmára egységes definíció a mai napig nem született. Ha szűkebb értelemben nézzük, valójában pénzügyi írás- és olvasáskészséget és -képességet jelent, amelyhez speciális, szakmai ismeretekre van szükség. Az általánosságban elfogadott meghatározás szerint „a pénzügyi ismeretek és készségek olyan szintje, amelynek segítségével az egyének képesek a tudatos és körültekintő döntéseikhez

szükséges alapvető pénzügyi információkat azonosítani, majd azok megszerzése után azokat értelmezni, és ez alapján döntést hozni, felmérve döntésük lehetséges jövőbeni pénzügyi, illetve egyéb következményeit” (MNB, 2008).

Atkinson és Messy definíciója alapján a pénzügyi kultúra olyan ismeretek, készségek, képességek, attitűdök és viselkedésminták együttese, melyek elengedhetetlenek a helyes pénzügyi döntésekhez mind egyéni, mind társadalmi szinten (Atkinson–Messy, 2012). Pénzügyi műveltség birtokában emelhető és javítható a jólét, mely nemcsak mikro-, hanem makroszinten is érezteti a hatását. Luksander és szerzőtársai véleménye alapján a pénzügyi kultúra nem más, mint a pénzügyi információk feldolgozásának, valamint a helyes pénzügyi döntések meghozatalának képessége (Luksander et al., 2014). Suganya, Sakthivelrani és Durai szerint a pénzügyi kultúra lényege, hogy olyan ismeretanyag együttese, mely által az egyén képes az élethosszig tartó pénzügyi jólétének maximalizálására (Suganya–Sakthivelrani–Durai, 2013). Végző soron elmondható, hogy a pénzügyi kultúra minden esetben valamilyen képesség- és készségkombinációt jelent, mellyel az egyéni és a társadalmi jólét növelése érhető el. Ez elképzelhetetlen a konkrét szakmai ismeretanyag hiányában, így leszögezhető, hogy a pénzügyi oktatás szerepe kihagyhatatlan és megkerülhetetlen a témában.

A modern pénzügyi folyamatokat ismerő és megértő, a változásokhoz alkalmazkodni képes tudás a mai, globalizált világban nélkülözhetetlen. Ezért is fogalmazza meg Grifoni és Messy a fogalom lényegét mint napjainkban nélkülözhetetlen készséget (Grifoni–Messy, 2012). A pénzügyi kultúrát részekre lehet bontani, mivel vannak fejleszthető és kevésbé fejleszthető szintjei. A fejleszthető szintek közé tartoznak a pénzügyi kultúra azon elemei, amelyeket oktatással, képzéssel könnyen és viszonylag rövid idő alatt lehet módosítani; ilyenek a pénzügyi ismeretek, a pénzügyi készségek és képességek. A pénzügyi kultúra nehezen fejleszthető részei a hagyományokban, szokásokban, különböző látott és tanult normákban, nézetekben és értékekben ragadhatók meg (Balázsné Lendvai, 2013). Ez utóbbi, a szülőktől, családtól, barátoktól tanult irány a legnehezebben alakítható, hiszen a szocializációnak köszönhetően ez a részünké válik, a jellemünkbe épül be, így végig is kíséri az életünket (Koh–Lee, 2010). E folyamatot nevezzük gazdasági szocializációnak, ahol a fiatal felnövő nemzedék a nevelőtől megtanulja a pénz használatának elveit, elsajátítja azokat az attitűdöket, melyek a későbbiekben nagy vonalakban meghatározzák a pénzügyi világban való sikeres avagy sikertelen szereplését. E folyamatban kiemelt szerepe van a családnak, amely megtanítja a számára meghatározó pénzkezelési és használati elveket (Zsótér–Nagy, 2012). Tehát a pénzügyi tudatosságot már az iskoláskorban kell elkezdni alakítani, hogy valamelyest korrigálhatók legyenek az esetleges negatív szokások.

A pénzügyi kultúra megítélése egy gazdaságra és társadalomra nézve nem könnyű feladat, ugyanakkor az is elmondható, hogy a globális pénzügyi világban egy gazdaság és társadalom egyéneinek műveltségére utal e terület mérése (Bárczi–Zéman, 2015). Egyes kutatások a pénzügyi kultúrát a pénzügyi tudással kapcsolják össze, míg mások pénzügyi attitűdöt, pénzügyi jártasságot, pénzügyi ismeretek birtoklását értik alatta. Abban sincs egységes álláspont, hogy ki a felelős e terület fejlesztéséért. Egyes vélemények szerint a pénzügyi műveltséget már az alapfokú oktatás során kell kezdeni fejleszt-

teni, más vélemények azt mondják, hogy ez csak a középiskola feladata. A pénzügyi kultúra, avagy a pénzügyi tudatosság magában foglalja a pénzügyi ismeretek megfelelő és alkalmazható szintjét, azaz a tárgyi ismeretanyagot, kiegészítve konkrét számolási és számtani kérdésekkel.

Az OECD évek óta végez átfogó elemzéseket a tagországi pénzügyi kultúrájáról, melyben az országok állampolgárainak pénzügyi tudását, magatartását és attitűdjét méri fel (OECD, 2016). Az országok pénzügyi kultúráját maximálisan 21 ponttal díjazta a legutóbbi felmérésben, melyből 7 pontot a pénzügyi tudásra, 9 pontot a pénzügyi magatartásra, a maradék 5 pontot az attitűdre adja. A vizsgált OECD-tagországok kapcsán látható, hogy a legjobb értéket Franciaország kapta 14,9 ponttal. A legrosszabb helyen Lengyelország végzett 11,6 ponttal, mely jócskán alatta marad az átlagnak, 13,7 pontnak. Magyarország sajnálatos módon az átlag alatti pontszámot kapott (12,4 pont), ami nem tűnik ki a régiós átlagból (Csehország 12,6 pontot ért el).

Az OECD vizsgálatai alapján is látható, hogy Magyarország pénzügyi kultúrája jócskán fejlesztésre szorul. Mind a pénzügyi tudásunk, mind a magatartásunk, de az attitűdünk is alulmarad a maximális értéktől. Ha a régiót vizsgáljuk, megállapítható, hogy a visegrádi négyek a pénzügyi tudás kérdésében is együtt mozognak. A gyenge pénzügyi kapacitás betudható a rendszerváltás következményének is. Hiába telt el majdnem három évtized a rendszerváltás óta, Európa keleti felén még mindig csak tanuljuk a pénzzel való bánásmódot. E tanulási folyamatban kiemelt szerepet kell hogy kapjon az oktatás, ahol a diákokat megismertetik a kapitalista gazdaság alapelemével, a pénzzel, vagyis azzal, hogyan kell azt kezelni, forgatni, hasznosítani. A tanulmány célja, hogy bemutassa a pénzügyi tudásunkat a befektetések, megtakarítások kapcsán, rávilágítva a fontosabb hiányosságokra, tévhitekre, így végső soron a válaszadók finánciális tudására.

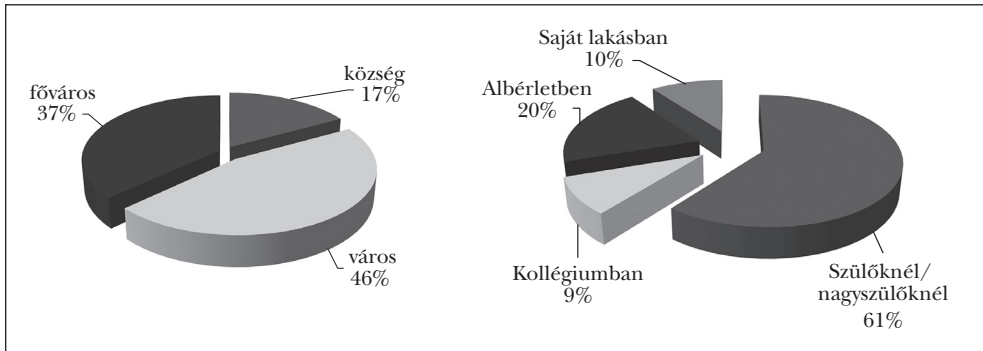
MÓDSZERTANI HÁTTÉR

A tanulmány alapjául egy 2017 őszen lebonyolított kérdőíves kutatás szolgált.¹ A kutatás előtesztelt, standardizált kérdőív segítségével történt, mely a statisztikai értékelés céljából nem tartalmazott nyitott kérdéseket. A kérdőív véglegesítését négy korábbi forduló is megelőzte: egy 2015-ben kivitelezett primer kvantitatív kutatás, valamint egy 2015-ben és 2016-ban végzett kvalitatív felmérés, illetve egy 2016 tavaszán kivitelezett kérdőíves kutatás, melynek eredményeként egy 3736 fős mintából tudunk következtetéseket levonni. A korábbi kutatások eredményei alapján alakult ki a kérdőív jelenlegi formája, mely számos témát vizsgált a pénz értékétől kezdve a pénzügyi és befektetési ismeretek helyes használatán keresztül az etikai kérdésekig, kifejezetten a felsőoktatásba belépő hallgatókra szabva abból a célból, hogy felmérhető legyen a pénzügyi tudásuk. A kérdőívet több felsőoktatási intézmény hallgatói töltötték ki, akik 2017 őszen kezdték meg tanulmányaikat alapszakon vagy a felsőoktatási szakképzés keretében. A kérdőívet összesen 942 válaszadó töltötte ki, de abból csak 768 volt értékelhető.

A kérdőív összesen 16 kérdésből épült fel, melyből 9 kérdés a válaszadók szegmentálását szolgálta. A kérdőív kérdései a pénz értékétől kezdve a pénzügyi tudatosságon

át az alaptudás felméréséig számos területet fedtek le. A kérdőív lekérdezése online történt, biztosítva a válaszadók anonimitását. A válaszadók szegmentálásához többek között a kort, a nemet, a lakhellyel kapcsolatos információkat, a jövedelmet, valamint a szülők iskolai végzettségét kérdeztük meg azon túl, hogy a válaszadó tanult-e már pénzügyet. A kérdések között többszörös választásos kérdések és értékelőskálák is szerepeltek. A kérdőívet az Eszterházy Károly Egyetem, a Pannon Egyetem, a Szent István Egyetem, valamint az Óbudai Egyetem hallgatói töltötték ki, szaktól függetlenül. A kitöltés egyetlen feltétele az volt, hogy a kitöltő hallgató a kitöltéskor kezdje meg a felsőfokú tanulmányait, így a mesterképzésre járó hallgatók nem kerültek a mintába. A minta nem minősül reprezentatívnak, de lehetőséget ad egy későbbi reprezentatív kutatás megalapozására. A kapott eredményeket elsősorban a kitöltő hallgató lakhelye alapján értékeltük, figyelembe véve azt is, hogy önálló lakásban vagy a szüleinél él a hallgató. A válaszadók összetételét az 1. ábra tartalmazza.

1. ábra: A minta összetétele a lakhely és a lakhatási feltételek alapján

Forrás: Saját kutatás, 2017, N = 768

EREDMÉNYEK

A pénzügyi oktatás fontosságát, ahogy a fenti szakirodalmi áttekintés is mutatja, már sokan vizsgálták és jelezték közvetetten vagy közvetlenül. A jelen tanulmányban azon fiatalok véleményét láthatjuk, akik most kezdik a felsőfokú tanulmányaikat, és még szinte befolyásmentesen képesek a pénzügyi oktatás gyakorlati hasznának megítélésére. A kérdőívben tíz szempontot soroltunk fel a gyakorlati haszon szempontjából a társadalmi céloktól kezdve az egyéni hasznokig.

Ahogy az 1. táblázatból is látszik, a válaszadó hallgatók számára a legfontosabb az, hogy a lehetőségeiket gyarapítani tudják a pénzügyi ismeretek tanulásával. A pénzügyi oktatás másik fontos haszna a vélemények alapján az, hogy nő a pénzügyi tudatosságuk, képesek lesznek biztosabb, körültekintőbb döntést hozni bármilyen pénzügyi befektetéssel, termékkel kapcsolatban. Fontosnak tartják, hogy ha tisztában vannak a pénzügyi világ történéseivel, a pénzügyi termékek részleteivel, akkor elkerülhetővé válnak a felelőtlen, meg nem alapozott pénzügyi döntések.

1. táblázat: A pénzügyi ismeretek tanulásának gyakorlati haszna a válaszadók véleménye alapján

	Arány
Mert pénzügyi tudás birtokában jobban ki tudom használni a pénzügyi lehetőségeimet.	85,94%
Mert tudatosabb pénzügyi döntést tudok hozni az ismeretek birtokában.	83,59%
Mert elkerülhetem ezáltal a felelőtlen pénzügyi döntéseket (eladósodás, veszteség stb.).	73,96%
Mert így kevésbé tudnak a bankok, pénzügyi intézmények megvezetni.	70,83%
Mert segíteni tudok a családomnak is a pénzügyi döntéseik meghozatalánál.	64,06%
Mert ezáltal pénzügyi téren magabiztosabb vagyok.	60,68%
Mert így gyarapítani tudom a vagyonomat.	50,52%
Mert jobban meg tudom érteni a pénzügyi termékeket, konstrukciókat.	41,67%
Mert hatékonyabban tudok választani a pénzügyi termékek között.	39,58%
Mert magasabb hozamot tudok elérni a megtakarításaim révén.	38,28%

Forrás: Saját kutatás, 2017, N = 768

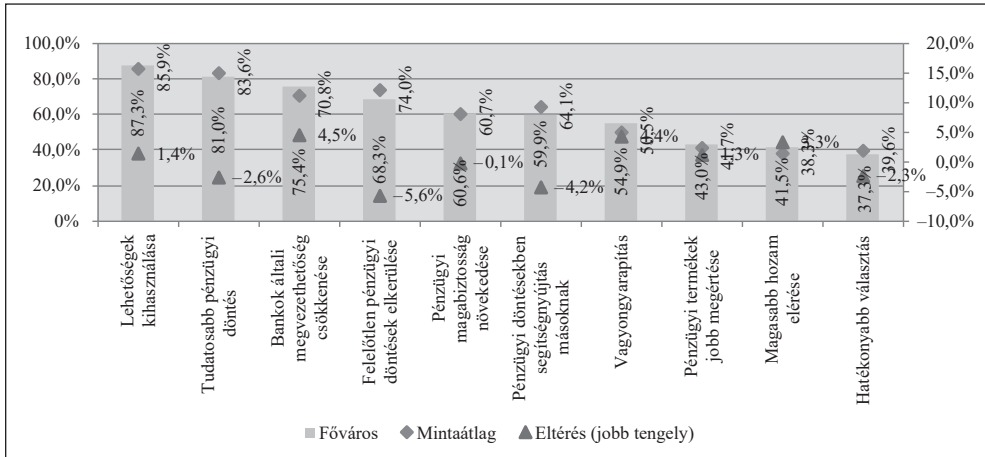
Ugyanakkor érdekesség, hogy a pénzügyi sikeresség kapcsán kevesen tartják lényegesnek (40% alatti arány) a pénzügyi oktatást, azaz hogy a pénzügyi tudás birtokában hatékonyabban fognak tudni választani a pénzügyi termékek között, és azt sem gondolják, hogy a tudás segíti őket a nagyobb hozam elérésében. A felsorolt jellemzők társadalmi dimenziója viszonylag erősen jelentkezik a válaszadók véleménye alapján, 64%-uk szerint azért is fontos a pénzügyi háttértudás, mert ezáltal tudnak segíteni a családtagoknak, az ismerősöknek, vagyis azoknak, akik tanácsalanos a pénzügyi döntéseik terén.

A továbbiakban a fenti állításokat a válaszadók lakhelye, valamint a lakhatási feltételei alapján mutatjuk be. A válaszadó hallgatók szempontjából fontos, hol élnek, hiszen ez nagyban befolyásolja a mindennapi életvitelüket, lehetőségeiket. A fővárosban vagy városban élő hallgatók sokkal több lehetőséggel bírnak, munkát vállalhatnak, a pénzügyi intézmények szélesebb köréből válogathatnak, a pénzügyi lehetőségek színesebb tárháza nyílik meg számukra. Egy községben élő hallgató viszont szintén csak a városokban érheti el ezeket a lehetőségeket, így számára a feltételek korlátozottnak mondhatók, mely kihat a mindennapi életvitelére, sőt mi több, befolyásolja az elérhető alap- és középfokú oktatás szintjét is. A községekben élők szerényebb lehetőségei tehát formálhatják a véleményüket a pénzügyi műveltség terén is.

A lakhely szerint szegmentált mintából elsőként a fővárosban lakó hallgatók véleményét szeretnénk bemutatni. A mintában szereplő 768 hallgatóból 284 lakik a fővárosban, ez a minta 37 százalékát teszi ki. Elmondható, hogy a fővárosban lakó hallgatók szempontjából is azért fontos a pénzügyi ismeretek oktatása, mert így jobban kihasználhatják a számukra adódó lehetőségeket, tudatosabbak lehetnek a pénzügyi döntések meghozatalában, valamint a bankok általi megvezethetőség is csökken. A fővárosban lakó hallgatók véleményének részletes elemzéséből látszik az is, hogy a pénzügyi döntésekben való segítségnyújtás rangsorban ugyan előrébb sorolódik, azonban

4,2 százalékponttal eltér a válaszok százalékos értéke a teljes átlaghoz képest. Ezen hallgatók a legutolsó helyre a pénzügyi termékek jobb megértését, magasabb hozam elérését, valamint a termékek közötti hatékonyabb választást sorolták, amelyek közül egyik sincs a mintaátlag tekintetében az utolsó helyen. Az is megfigyelhető, hogy a fővárosban lakó hallgatók esetében inkább az önérdek kerül előtérbe az előnyök rangsorolása szempontjából, a közvetett hasznok pedig háttérbe sorolódnak (2. ábra).

2. ábra: A pénzügyi ismeretek gyakorlati haszna a fővárosban lakó válaszadók véleménye alapján

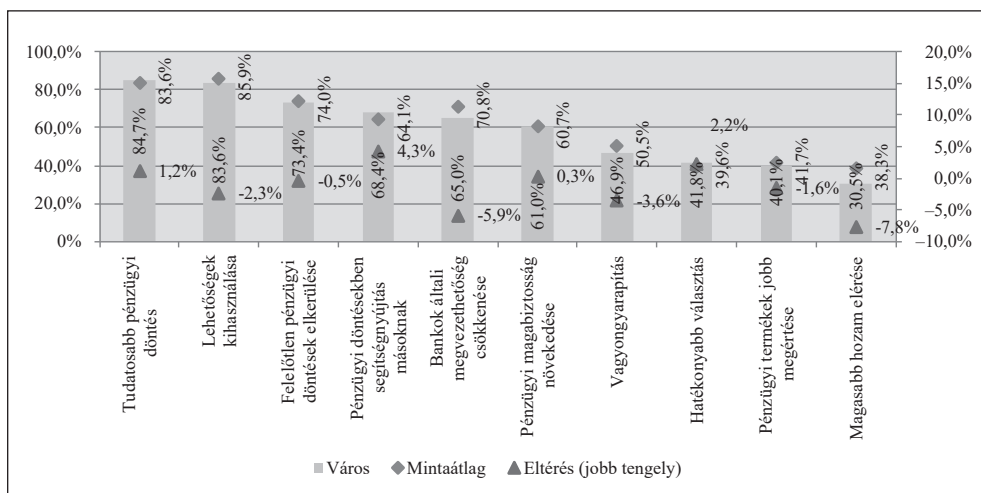

Forrás: Saját kutatás, 2017, N = 768

A mintában szereplő hallgatók közül 354-en élnek városban, ami a teljes minta közel felét teszi ki (46%). A városok számos lehetőséget nyújtanak a hallgatók számára, mégis kisebb a kínálat, kevesebb a munkahely, pénzügyi szolgáltató, mint a főváros esetében. A városokban élő hallgatók tekintetében a sorrend megfordul: számukra első helyen inkább a tudatos pénzügyi döntés lehetősége szerepel, ami 1,1 százalékponttal magasabb értéket kapott, mint a mintaátlag alapján számított érték. Ezt követi a lehetőségek kihasználása mint előny, amely a pénzügyi ismeretek tanulásával válik lehetővé. Itt némileg kisebb az érték, 2,3 százalékponttal alacsonyabb, mint a teljes minta tekintetében. Érdekes, hogy a városban élő hallgatók jelentős része úgy látja, a pénzügyek tanulásával a felelőtlen pénzügyi döntések elkerülhetővé válnak. Előkelő helyre kerül a pénzügyi döntésekben való segítségnyújtás mások irányába, ami a szociális dimenziót, a mások iránti érzékenységet mutatja, az önös érdekek pedig háttérbe szorulnak (3. ábra).

A mintában szereplő, községekben élő hallgatók száma 130, ez a szegmens a legalacsonyabb, 17%-ot teszi ki a teljes minta tekintetében. Jól látható a válaszok alapján, hogy itt is első helyen szerepel a lehetőségek kihasználása, valamint a felelőtlen döntések elkerülése. Úgy gondolják, a pénzügyi ismeretek birtoklásával tudatosabb pénzügyi döntés hozható, és csökken a bankok általi megvezethetőség. Az is elmondható, hogy az első öt tényező a véleményük alapján inkább a tudásra, valamint a másoknak

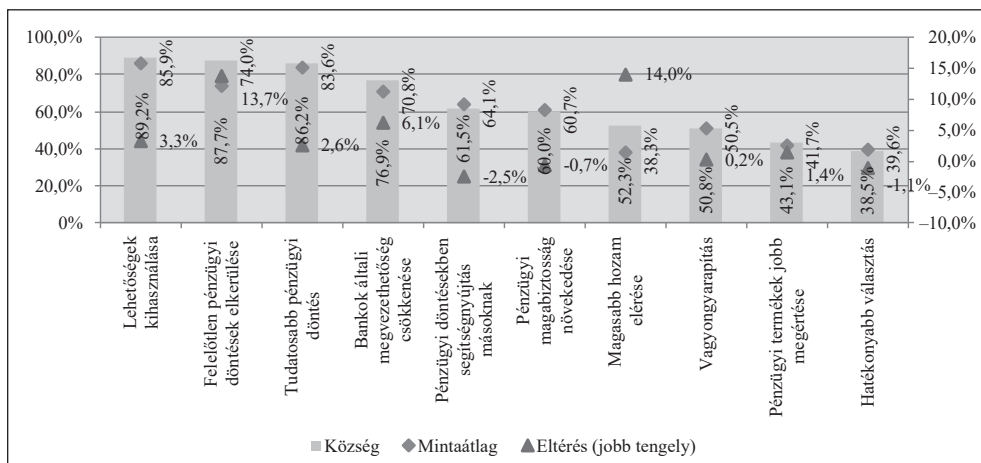
3. ábra: A pénzügyi ismeretek gyakorlati haszna városban lakó válaszadók véleménye alapján

Forrás: Saját kutatás, 2017, N = 768

való segítségnyújtásra épül. Érdekeség, hogy a községekben élő hallgatók esetében a vagyon gyarapítása, a magasabb hozam elérése, a pénzügyi termékek jobb megértése, valamint a termékek közötti hatékonyabb választás háttérbe szorul. Ennek valószínű oka, hogy a községben élő hallgatók számára szerényebb lehetőségek adóttak, mint az első két szegmens esetén, kisebb a mozgásterük a saját vagyon felhalmozása tekintetében, és ez valószínűleg a családjuk esetében is hasonló. Ezért a válaszadók inkább a saját tudásuk gyarapítására fektetnének energiát, amellyel később előnyt tudnak kovácsolni önmaguk számára (4. ábra).

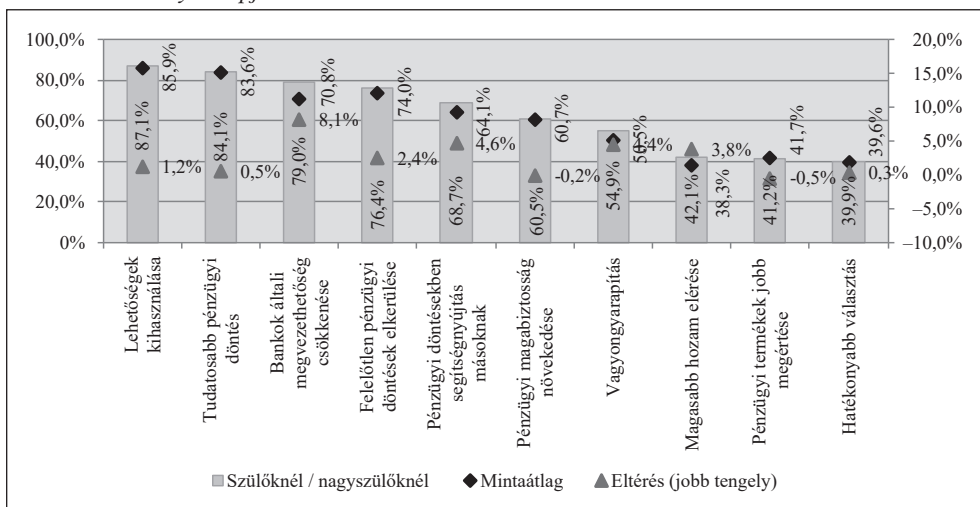
4. ábra: A pénzügyi ismeretek gyakorlati haszna községben lakó válaszadók véleménye alapján

Forrás: Saját kutatás, 2017, N = 768

A továbbiakban a válaszadó hallgatók lakhatási körülményei alapján vizsgáljuk az eredményeket. Elsőként nézzük azon hallgatókat, akik a szüleiknél vagy nagyszüleiknél élnek (466 fő, a minta 61%-a). A hallgatók számára ez bizonyos fokú kényelmet, biztonságot jelent, mivel nagy valószínűséggel a szüleik, nagyszüleik tartják el őket, nem terhelve a hallgatóra a rezi kifizetését, biztosítják számukra az étkezést; mindez jelentős költségmegtakarítást jelent az önfenntartó hallgatókkal szemben (nem véletlenül nevezik a hétköznapi nyelvben ezt a fajta életmódot „mamahotelnek”). Esetükben az előnyök rangsorolásánál szintén előtérbe kerül a lehetőségek kihasználása, a tudatos pénzügyi döntés meghozatala, valamint a bankok általi megvezethetőség csökkentése. Ezen tényezők mind-mind a mintaátlag feletti értékeket mutatnak. Fontosnak tartják a pénzügyi ismeretek birtoklását azért is, mert ezáltal el tudják kerülni a felelőtlen döntéseket, melyek súlyos következményekkel járhatnak. A magasabb hozamok, a vagyongyarapítás, a termékek jobb megértése hátrébb sorolódik a véleményük alapján.

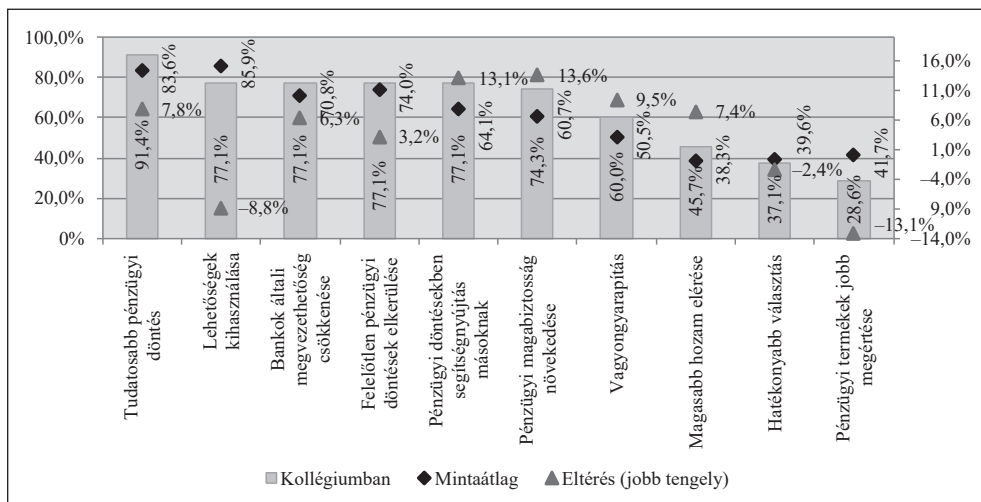
5. ábra: A pénzügyi ismeretek gyakorlati haszna a szülőknél, nagyszülőknél lakó válaszadók véleménye alapján

Forrás: Saját kutatás, 2017, N = 768

A kérdőívet kitöltő hallgatók esetében kollégiumban mindösszesen 70 hallgató lakik, ami még 10%-ot sem tesz ki a kérdőívet kitöltő hallgatók tekintetében. Esetükben elmondható, hogy számukra a tudatosabb pénzügyi döntés a legfontosabb, ami a mintaátlag tekintetében 7,8 százalékponttal magasabb értéket képvisel. A lehetőségek kihasználását hátrébb sorolják, amit a 8,8%-os eltérés is mutat a teljes minta adatához képest. Fontosnak tartják a bankok általi megvezethetőség csökkenését is, valamint a felelőtlen pénzügyi döntések elkerülését is a pénzügyi ismeretek oktatásában látják (6. ábra). Markánsan nagyobb a különbség a hozamok elérése, a jobb választás és a termékek jobb megértése tekintetében.

6. ábra: A pénzügyi ismeretek gyakorlati haszna a kollégiumban lakó válaszadók véleménye alapján

Forrás: Saját kutatás, 2017, N = 768

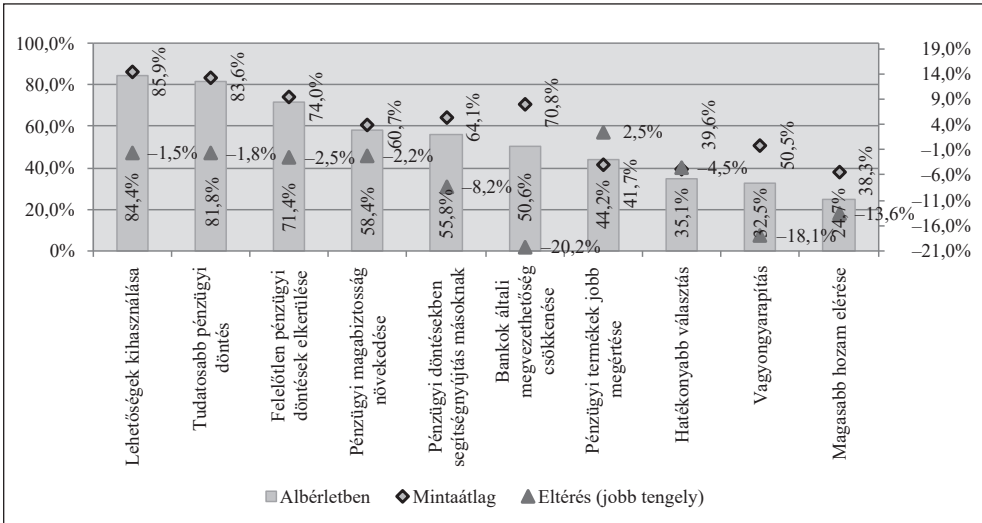
A mintában szereplő hallgatók közül 154-en albérletben élnek. A mai ingatlanárak mellett az albérlet nem olcsó multság, még akkor sem, ha többen bérlik az adott lakást. A lakás bérleti díjának fedezete, illetve annak kitermelése komoly költséget ró a hallgatóra vagy a hallgatót segítő szülőkre, nagyszülőkre, ezért az albérletben élő hallgatók is inkább a lehetőségek kihasználását, a tudatos pénzügyi döntést, a felelőtlen pénzügyi döntések elkerülését teszik az első helyekre. A lista végén szereplő tényezők nagyjából azonosak a kollégiumban élő hallgatók véleményével, mivel ugyanazon feltevések mellett, önfenntartással kell tanulmányaikat elvégezni.

Kisszámú hallgató jelezte a kérdőív kitöltése során, hogy saját lakásban lakik (78 fő, 10%-ot kiteve a teljes mintából). A saját lakásban élő hallgatók teljes mértékben önellátásra szorulnak, ami persze nem zárja ki a szülői, nagyszülői segítséget sem. Ezen hallgatók is a lehetőségek kihasználását és a tudatos pénzügyi döntést sorolták első helyre, valamint a felelőtlen pénzügyi döntések elkerülését és a bankok általi megvezethetőség csökkenését is a pénzügyi ismeretek oktatásában látják. Az ő szempontjukból lényeges, hogy nem tartják releváns célnak a pénzügyi döntésekben való segítségnyújtást, inkább a saját boldogulásukat, érdekeiket helyezik előtérbe (8. ábra).

KÖVETKEZTETÉSEK

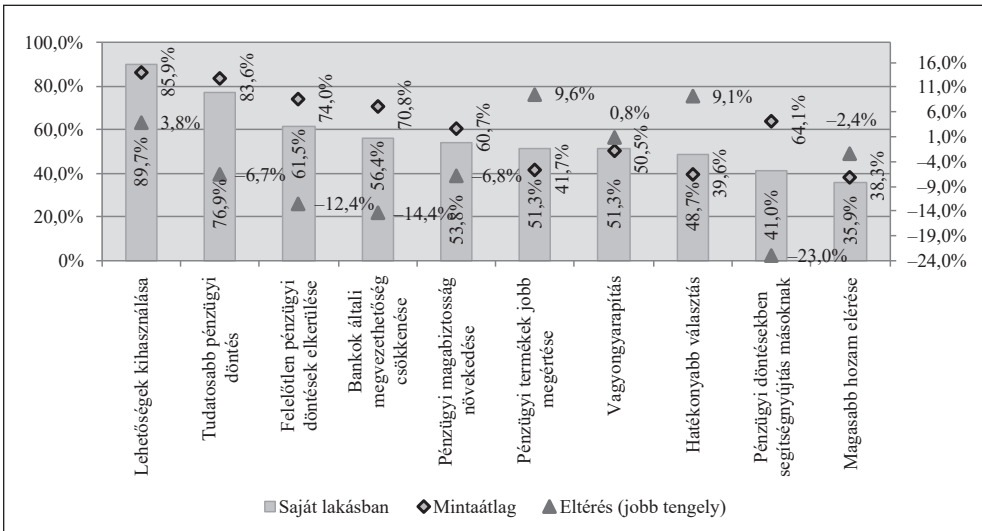
A fenti elemzés alapján elmondható, hogy összességében a mintában szereplő hallgatók a saját boldogulásuk kulcsát látják a pénzügyi ismeretek tanulásában. Nagy arányban látnak jó lehetőséget arra, hogy megkapják azt a szükséges tudást, amely később segítséget nyújt számukra a lehetőségek felmérésében és jobb hasznosításában, a pénzügyi tudatosság, jártasság megszerzésével. A pénzügyi ismeretek oktatása révén

7. ábra: A pénzügyi ismeretek gyakorlati haszna az albérletben lakó válaszadók véleménye alapján

Forrás: Saját kutatás, 2017, N = 768

8. ábra: A pénzügyi ismeretek gyakorlati haszna a saját lakásban lakó válaszadók véleménye alapján

Forrás: Saját kutatás, 2017, N = 768

nem pénzügyi analfabétaként, hanem tudatos fogyasztóként lesznek képesek a banki termékek vásárlóivá válni, és nem szorulnak rá arra a korlátozott információra, amit a banki ügyintézők közvetítenek, természetesen a banktermék előnyös tulajdonságait kiemelve. Tudás birtokában nem lesznek kiszolgáltatottak a bankokkal szem-

ben, és a vagyonukat is jobban gyarapíthatják. Problémának tűnik, hogy a pénzügyi ismeretek közvetítését nem tartják fontosnak a megkérdezett hallgatók, pedig általa lehetőség nyílna a pénzügyi kultúra szélesebb körben való terjesztésére is.

Az eredmények alapján látható, hogy a pénzügyi kultúra terjesztését, fogalmát fontosnak tartják a hallgatók. A közeljövő legnagyobb kihívása, hogy megtaláljuk a módot, amelynek révén a tudásukat még inkább megszilárdítani, gyakorlatiasítani tudnánk, hogy minél rövidebb időn belül érezhetővé váljon a pénzügyi tudatosság növekedése a gazdaságban, itthon és külföldön egyaránt.

JEGYZET

- ¹ Ezúton szeretnénk köszönetet mondani azon hallgatóknak, akik segítséget nyújtottak a kérdőív kitöltésében.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Atkinson, Adele – Messy, Flore-Anne (2012): Measuring Financial Literacy. *OECD Working Papers on Finance, Insurance and Private Pensions*, No. 15, OECD Publishing, Paris, <http://dx.doi.org/10.1787/5k9cfs90fr4-en>.
- Balászné Lendvai Marianna (2013): *A bankmarketing szerepe a pénzügyi kultúra fejlesztésében*. PhD-értekezés, Nyugat-magyarországi Egyetem, Sopron, <http://doktori.nyme.hu/406/1/disszertacio.pdf>.
- Bárczi Judit – Zéman Zoltán (2015): A pénzügyi kultúra és annak anomáliái. *Polgári Szemle*, 11. évf., 1–3. sz., 101–108.
- Béres Dániel – Huzdik Katalin (2012): A pénzügyi kultúra megjelenése makrogazdasági szinten. *Pénzügyi Szemle*, 57. évf., 3. sz., 322–336.
- Csiszárík-Kocsir Ágnes (2016): Etikus pénzügyek, avagy a pénzügyek etikája. Vélemények egy kutatás eredményei alapján. *Polgári Szemle*, 12. évf., 4–6. sz., 32–44.
- Grifoni, Andrea – Messy, Flore-Anne (2012): Current Status of National Strategies for Financial Education. OECD INFE Comparative Analysis and Relevant Practices. *OECD Working Papers on Finance, Insurance and Private Pensions*, No. 16.
- Johnson, Elizabeth – Sherraden, Margaret, S. (2007): From Financial Literacy to Financial Capability Among Youth. *The Journal of Sociology and Social Welfare*, Vol. 34, No. 3, 119–145.
- Klapper, Leora F. – Lusardi, Annamaria – Panos, Georgios A. (2012): Financial Literacy and the Financial Crisis. *NBER Working Paper*, No. 17930, The World Bank, Washington.
- Koh, Noi Keng – Lee, Chwee Beng (2010): “Because My Parents Say So”- Children’s Monetary Decision Making. *Procedia, Social and Behavioral Sciences*, Vol. 9, 48–52, <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2010.12.114>.
- Lentner Csaba – Szegedi Krisztina – Tatay Tibor (2015): Társadalmi felelősségvállalás a bankszektorban. *Pénzügyi Szemle*, 60. évf., 1. sz., 96–104.
- Luksander Alexandra – Béres Dániel – Huzdik Katalin – Németh Erzsébet (2014): A felsőoktatásban tanuló fiatalok pénzügyi kultúráját befolyásoló tényezők vizsgálata. *Pénzügyi Szemle*, 59. évf., 2. sz., 237–258.
- MNB (2008): *Együttműködési megállapodás a pénzügyi kultúra fejlesztés területén*. www.mnb.hu/letoltes/0415mnbpszfamegallpodas-penzugyi-kultura-fejlesztje.pdf (Letöltés: 2012. április 12.)
- OECD (2016): *OECD/INFE International Survey of Adult Financial Literacy Competencies*. OECD.
- Osana, Helena P. – Tucker, Bradley J. – Bennett, Toby (2003): Exploring Adolescent Decision Making About Equity: Ill-Structured Problem Solving in Social Studies. *Contemporary Educational Psychology*, Vol. 28, No. 3, 357–383.
- Suganya, S. – Sakthivelrani, S. – Durai, K. (2013): Development and Validation of Financial Literacy Scale. *International Journal of Research in Commerce and Management*, Vol. 4, No. 1, 99–104.
- Zsótér Boglárka – Nagy Péter (2012): Mindennapi érzelmeink és pénzügyeink. *Pénzügyi Szemle*, 57. évf., 3. sz., 310–321.